

FÓRUM ARCHIVÁROV

Predstavujeme Vám archívy:

Štátny okresný archív v NOVÝCH ZÁMKOCH

Archív je umiestnený okrem sídelnej budovy na dvoch miestach. Sídelná budova je poschodový rodinný dom s depotmi v suteréne a na prizemí. Jedna pracovňa a študovňa sú umiestnené na prizemí, ostatné pracovne na poschodí. Depoty mimo sídelnej budovy sú v prenajatých priestoroch v suteréne okresného úradu a v ďalšom prizemnom rodinnom dome Jednoty Nové Zámky.

Sídelná budova archívu nevyhovuje požiadavkám na uloženie archívneho materiálu so svojou stavebnou konštrukciou – porušená je drevená konštrukcia poschodia – a nevyhovujúce sú aj mimo tejto budovy. Okresný úrad Nové Zámky preto hľadá vhodnú budovu na umiestnenie archívu.

Ako väčšina štátnych okresných archívov, aj náš archív má svoje začiatky v päťdesiatych rokoch. Podľa evidencie z prístavkovej knihy vieme, že prvé spisové materiály boli zaevidované v archíve v roku 1953 (Župné mesto 1938–45, Okresný úrad Štúrovo a Nové Zámky 1938–1945 a niekoľko notárskych úradov).

Pisomnosti Magistrátu mesta Nové Zámky boli zasvidované v roku 1954, ľudové školy, základné školy (1899-45-47) sa dostali do evidencie v roku 1956. Národné výbory, vytvorené po roku 1945 evidujeme priebežne od roku 1956.

Podľa štatistických údajov z konca minulého roka v našom archíve evidujeme 324 fondov a zbierok, čo je 2270 bm.

V súvislosti s týmito údajmi treba skonštatovať aj skutočnosť, že viac ako 70% archívnych fondov je neusporiadaných čo znamená, že pre bádateľov sú neprístupné.

Týka sa to hlavne spisového materiálu z jednotlivých fondov. Väčšina fondov z činnosti verejnej štátnej správy i samosprávy však obsahuje - napriek uvedeným skutočnostiam - i bádateľsky prístupnú časť, a to zápisnice orgánov pôsobiacich v štátnej správe a samospráve.

Najstaršie zápisnice pochádzajú z činnosti Magistrátu mesta Nové Zámky, a to zápisnice rady a zastupiteľstva. Zachovali sa len od roku 1851 - 1854, aj to nie súvisle. V archíve máme ďalej zastúpené roky 1864-1875, 1887-1891. Od roku 1893 až do roku 1937 sa zachovali zápisnice zastupiteľstva, z rady sú v našom archíve iba roky 1923, 1924 a 1937. Zápisnice v období existencie I. ČSR sú dvojjazyčné, to znamená, záznamy sa prekladali doslovne zo

slovenčiny do maďarčiny. Hospodárske dejiny mesta sa dajú študovať zo zachovaných súpisov, a to dikálnych 1796-1814, výkazy hospodárenia mesta 1800-1818, 1828-1831, 1836-1841. Zachovali sa aj výkazy o majetkoch sirôt mesta z rokov 1800 - 1834.

Po roku 1938 aj Nové Zámky sa stali súčasťou Maďarskej koruny. Na základe nariadenia ministerstva vnútra z 18. decembra 1938, kedy Bratislavská a Nitrianska župa sa administratívne spojili a a Nové Zámky sa stali sídlom spojených žúp. Uvedené nariadenie bolo doplnené ďalším nariadením ministerstva vnútra z 23. júna 1939, ktoré nariadilo zaradenie mesta medzi župné mestá /týmto nariadením sa stali župnými mestami aj Beregovo, Levice, Lučenec a Rimavská Sobota/.

Z tohoto obdobia sa dajú študovať zápisnice zastupiteľstva mesta z rokov 1939-1943, no jednotlivé ročníky ani v tomto fonde nie sú kompletne.

Dejiny mesta po roku 1945 sa dajú sledovať z činnosti orgánov MsNV až do roku 1985.

Dejiny mesta a zároveň aj dejiny okresu sa dajú študovať aj zo zápisníc pochádzajúcich z činnosti Okresného úradu Nové Zámky z obdobia I. ČSR, t.j. z rokov 1923-1938. K fondu je vypracovaný aj inventár. Bola to organizácia štátnej správy a záznamy zo zasadnutí jeho orgánov sú vedené v slovenskom jazyku.

Po roku 1945 sa dajú sledovať dejiny mesta a okresu zo zápisníc novovzniknutého okresného národného výboru, ktorý existoval do roku 1990 a vykonával štátnu správu na území nášho okresu.

Nasledujúce mesto je Štúrovo, ktoré sa nachádza na území nášho okresu. K jeho dejinám sa nachádzajú archívne dokumenty od roku 1874. Zápisnice orgánov obecného zastupiteľstva sa zachovali z rokov 1874-1914 a 1925-1937. Záznamy zo zasadnutí sú

vedené v maďarskom jazyku. Po roku 1945 sa nachádzajú zápisnice orgánov mestského národného výboru. Od roku 1945 mesto bolo sídlom tzv. malého okresu až do roku 1960, kedy existoval Okresný národný výbor v Štúrove a zachovali sa zápisnice jeho orgánov.

Tretím mestom nášho okresu sú Šurany. K dejinám tohoto mesta do roku 1945 sa nachádza len spisový materiál notárskeho úradu od roku 1890 do 1945. Po roku 1945 sú uložené v našom archíve a bádateľsky prístupné sú zápisnice orgánov mestského národného výboru z rokov 1945 - 1985. Takisto Šurany, ako Štúrovo boli sídlom tzv. malého okresu až do roku 1960, kedy existoval Okresný národný výbor Šurany. Zápisnice z činnosti jeho orgánov sú uložené v našom archíve.

Dejiny jednotlivých obcí je možné sledovať v spisovom materiáli notárskych úradov do roku 1945, tieto sú len sčasti usporiadané. Tu musíme zdôrazniť, že archívny materiál do r. 1945 úplne chýba z obcí Mužla, Salka, Sikenička, Biňa, Dvory nad Žitavou, Gbelce, Kamenica nad Hronom, Kamenín, Kamenný Most a Kolta. V súčasnom období na území nášho okresu sa nachádzajú obce Zemné, Komoča, Strekov a archívny materiál z činnosti notárskych úradov je uložený v ŠOKA Komárno.

Dejiny obcí nášho okresu po roku 1945 je možné študovať zo zápisnic orgánov miestnych národných výborov.

Pracovníci archívu: Mgr. Beatrix Sinková /nar. 1952/ - FFUK v Bratislave - odbor archívnickva ukončila v roku 1978. V archíve pracuje od roku 1974, s prestávkou 4 roky, kedy bola zamestnaná v Podunajskom múzeu v Komárne. Od roku 1992 vykonáva funkciu riaditeľky archívu. PhDr. Eva Gábrišová /nar. 1956/ - FFUK v Bratislave - odbor archívnickva ukončila v roku 1983. Po ukončení pracovala v podnikovom archíve Konštruktúra Trenčín do roku 1988, kedy nastúpila do nášho archívu ako samostatný odborný archivár. Miroslav Tőkőly /nar. 1947/ - má ukončenú vysokú školu politickú. V rokoch 1986-1992 vykonával funkciu riaditeľa archívu. Od roku 1992 pracuje ako samostatný odborný archivár. Marta Heiszová /nar. 1955/ - nadstavbové štúdium archívnickva na SKŠ v Bratislave ukončila v roku 1976, odkedy pracovala v archíve až do roku 1981, kedy prešla do spisovne Okresného národného výboru v Nových Zámkoch. V roku 1986 sa opäť vrátila do nášho archívu, kde pracuje ako odborný archivár. Helena Farkašová /nar. 1970/ - má ukončenú strednú ekonomickú školu. V našom archíve pracuje od roku 1992 ako administratívna pracovníčka. V súčasnosti navštevuje kurz pre archivárov. Angelika Pálová /nar. 1970/ - má ukončenú strednú ekonomickú školu. V roku 1992 už pracovala v našom archíve. V rokoch 1992-93 pracovala v podateľni Okresného úradu Nové Zámky. Do nášho archívu sa vrátila v apríli 1994 a pracuje ako administratívna pracovníčka.

Mgr. Beatrix Sinková
PhDr. Eva Gábrišová

Štátny okresný archív v KOMÁRNE

Štátny okresný archív v Komárne vznikol zlúčením Mestského archívu v Komárne, Okresného archívu v Komárne a Okresného archívu v Hurbanove v júli 1960 v súvislosti s reorganizáciou štátnej správy. Najstaršiu tradíciu z predchodcov ŠOKA v Komárne má bývalý mestský archív. O jeho existencii svedčí záznam v magistrátnom protokole z rokov 1727-1737, kde sa hovorí o povinnosti notára starať sa o archív.

Záznam z roku 1813 hovorí už o archivárovi Jozefovi Rauchovi. Od konca 19. storočia sú doklady o mestskom archíve častejšie. Vystriedalo sa v ňom viacero archivárov, z ktorých najvýznamnejšími boli Albin Rovács, ktorý pôsobil v archíve v rokoch 1893-1912 a Dr. Július Alapy, ktorý bol mestským archivárom do roku 1934. Dr. Alapy bol aj hlavným župným archivárom. Jeho zásluhou bola usporiadaná časť archívu. Bohatá bola aj jeho publikačná činnosť z archívnych dokumentov tak župného ako aj mestského archívu. Fondy a zbierky mestského archívu boli poškodené vojnovými udalosťami, ale najmä necitlivým zásahom do týchto fondov tesne po vojne, keď tieto fondy boli vyhodené na dvor ako zbytočné papiere. V povojnovom období sa v mestskom archíve vystriedalo viacero archivárov bez výraznejšieho vplyvu na spracovanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov.

Počiatky Okresného archívu v Komárne môžeme klást do roku 1953, keď bol do archívu prijatý stály archivár. Aj po zlúčení mestského a dvoch okresných archívov do jedného archívu depoty archívov zostali na pôvodnom mieste. Okresný archív v Hurbanove zostal v Hurbanove, Mestský archív v Komárne, v budove Podunajského múzea a v budove Dostoynického pavilónu. Okresný archív v Komárne v bývalom župnom dome, ktorý bol sídlom ONV v Komárne a stal sa aj sídlom ŠOKA v Komárne. Nedostatok priestorov na úschovu archívnych dokumentov a nedostatočná kvalifikácia pracovníkov sa odrazili na výsledkoch práce archívu. Sprístupňovacie práce boli pomalé a vyhotovené archívne pomôcky neboli na požadovanej úrovni. Od roku 1966 do 1972 sa jednotlivé časti archívu sťahovali z jedného miesta na druhé, podľa toho kto sa chcel nastahovať do tých priestorov, kde mal archív svoje depoty. V roku 1972 boli konečne všetky archívne fondy presťahované do sídla archívu na prizemí budovy ONV v Komárne. Všetky sťahovania boli vykonané veľmi rýchlo a neodborne, nakoľko záujemci o bývalé priestory ŠOKA prostredníctvom nadriadených orgánov nútili pracovníkov archívu urýchlene uvoľniť tieto priestory bez ohľadu na škody, spôsobené takýmto sťahovaním. Odstránenie ich dôsledkov trvalo nepomerne dlhšie, ako keby sa boli archívne fondy sťahovali postupne pri zachovaní ich pôvodného usporiadania.

Skutočnosť, že všetky fondy archívu boli sústredené do jednej budovy, bolo nesporným kladom oproti dovtedajšiemu stavu, avšak priestorové vybavenie archívu nebolo a žiaľ, ani do dnešného dňa nie je plne vyhovujúce potrebám ŠOKA v Komárne. Okrem archívnych depotov má archív k dispozícii len dve pracovne pre päť pracovníkov. Jedna pracovňa slúži riaditeľke a v druhej pracujú ďalšie štyri pracovníčky. Študovňu archív nemá, bádatelia študujú archívne dokumenty v pracovni riaditeľky archívu. Archív nemá ani manipulačné priestory, kde by bolo možné venovať sa sprístupňovacím prácam, a sklady sú tiež preplnené.

Pokus o vyriešenie tejto situácie výstavbou účelovej budovy v rokoch 1983-1985 nebol realizovaný, vďaka nedostatocnému záujmu kompetentných osôb na ONV v Komárne. V súčasnosti archív má prísľúbené dve miestnosti, ktoré by mohol využiť ako manipulačné priestory.

ŠOKA má 375 archívnych fondov, čo predstavuje takmer 3000 bm materiálu v rozpätí rokov 1277-1990. Najstarším a najvýznamnejším fondom archívu je Magistrát mesta Komárna z rokov 1277-1927. Do roku 1587 sú zachované len listiny, z ktorých najstaršou je listina Tomáša bána z roku 1277, ktorou daroval mestu sedem dôležitých privilégií. Unikátom je privilegiálna listina Matúša Čáka z roku 1307 nakoľko Matúš Čák takúto listinu nevydal žiadnemu inému mestu. Medzi stredovekými listinami sa zachovalo aj 7 privilegiálnych listín, ktoré pre Komárno vydal Ladislav V., zvaný Pohrobok, ktorý sa v roku 1440 narodil v tomto meste. Najkrajším a pre Komárňanov najvýznamnejším je slávostné privilegium Márie Terézie z roku 1745, ktorým panovníčka udelila mestu privilegia slobodného kráľovského mesta. Mesto za túto listinu zaplatilo kráľovskej pokladnici 50.000 zlatých a odstúpilo jej územie zvané Medzihradie. Okrem celého radu privilegiálnych listín sa v archíve zachovali aj listiny, ktoré vydali svetskí a cirkevní hodnostári a hodnoverné miesta. Od roku 1587 sú zachované magistrátne protokoly, ktoré sú dôležitými prameňmi dejín správy mesta. Do 18. storočia magistrátne protokoly obsahovali aj súdne záležitosti. Významnými prameňmi regionálnej histórie sú aj knihy štatútov mesta, knihy normálíí, intabulácie, pozemkové knihy, súpisy osôb, atď. Dokladmi sociálnych a ekonomických dejín mesta sú hospodárske a daňové súpisy a účtovné knihy. K nim môžeme zaradiť aj cechové písomnosti. Zo spisov zo 17. a 18. storočia sa zachovalo len torzo. Spisy, ktoré sú zachované celistvejšie, predstavujú historické pramene k politickým, sociálnym, hospodárskym a kultúrnym dejinám mesta. K prameňom dejín mesta patria aj mapy a plány. Najstaršia mapa mesta, ktorá sa zachovala v našom archíve pochádza z roku 1744. Novšie dejiny mesta dokumentujú fondy Obecný notariát mesta Komárna rokov 1923-1938, Municipálne mesto Komárno 1939 - 1945 a Mestský národný výbor v Komárne 1945-1985. Medzi staršie mestské fondy patrí aj fond mestečka Kolárova z rokov 1278-1851. Obsahuje 32 listín a pár spisov. Väčšinou sa jedná o privilegiálne listiny zachovali sa aj chotárne listiny, listiny, ktorými mesto získalo právo usporiadania jarmokov, právo rybolovu atď.

Významnými prameňmi dejín obcí sú notárske úrady obcí, ktoré sa zachovali od roku 1850 do 1945. Tieto fondy sú tiež veľmi torzovité.

Dejiny štátnej správy v okrese Komárno dokumentujú fondy Okresných úradov v Hurbanove a v Komárne z rokov 1923-1938, Hlavnoslužňovský úrad v Komárne z rokov 1939 - 1945, ONV v Hurbanove z rokov 1945-1960, ONV v Komárne 1945-1985 a MNV Komárno z rokov 1945-1985. Archívne fondy okresných súdov, prokuratúr, berných úradov, finančných správ, priemyselných a poľnohospodárskych podnikov a družstiev, nemocnice, škôl a kultúrnych ustanovizní sú dôležitými prameňmi dejín justície, finančnictva, priemýslu, poľnohospodárstva, zdravotníctva, školstva a kultúry. Archívne fondy ŠOKA v Komárne dopĺňajú osobné fondy a zbierky. Osobný fond Dr. Júliusa Alapyho a Dr. Vojtecha Šimbocha, zbierka máp a plánov, novin a časopisov, pečiatok a pečatidiel, letákov a plagátov. Bádateľskej verejnosti slúži okrem archívnych pomôcok aj odborná príručná knižnica archívu. Nie všetky fondy ŠOKA v Komár-

ne sú bádateľné. Archivne pomôcky sú vypracované hlavne k novším mestským a okresným fondom. Magistrát mesta Komárna je bádateľný čiastočne. Spisy magistrátu sú v súčasnosti predmetom prístupňovacích prác.

ŠOKA v Komárne má v súčasnosti 5 pracovníčok. Mgr. Veronika Lakatošová má 29 rokov praxe, Mgr. Mária Vöröšová má 19 rokov praxe, Mgr. Oľga Kasalová má 13 rokov praxe. Všetky majú vysokoškolské vzdelanie z odboru archivnictva. Magdaléna Bekeová má úplné stredné odborné vzdelanie z odboru archivnictva a 22 rokov praxe a Gabriela Beseová má tiež úplné stredné odborné vzdelanie z odboru archivnictva a 21 rokov praxe.

Mgr. Veronika Lakatošová
riaditeľka ŠOKA

Štátny okresný archív v GALANTE

Prvé okresné archívy na území dnešného okresu Galanta vznikli podobne ako aj inde na Slovensku v roku 1953. Boli to:

Okresný archív v Šali, Okresný archív v Galante a Okresný archív v Seredi. Po reorganizácii štátnej správy a po vytvorení dodnes existujúcich okresov došlo k spojeniu týchto troch archívov v jeden celok a tak vznikol Okresný archív v Galante. Jeho sídlo od začiatku bolo v Šali vzhľadom na väčšiu priestorovú kapacitu a personálne obsadenie tohto archívu. K ďalším zmenám v kompetencii okresného archívu došlo v roku 1964, kedy boli prevzaté písomnosti z okresu Dunajská Streda do Šale. Vznikol experimentálne nový typ archívu, ktorý bol právne uvedený pod názvom Oblastný archív v Šali. Po vydaní archívneho zákona v roku 1975 sa právne postavenie okresného archívu zmenilo v tom zmysle, že prestal používať názov štátny oblastný archív.

Dnes archív uchováva písomnosti z okresu Galanta a Dunajská Streda na základe zmluvy, uzavretej medzi prednostami okresných úradov a riaditeľom Odboru archivnictva MV.

Archív uchováva 3500 bm materiálu od 555 pôvodcov. Naším najstarším fondom je Magistrát mesta Šamorín z časového rozpätia

1340-1902. Fond obsahuje 38 listín do roku 1526 a z pomoháčskeho obdobia 112. Fond je sprístupnený formou inventára, ktorý bol vypracovaný koncom šesťdesiatych rokov. Fond obsahuje dokumenty, ktoré sú dôležité pre dejiny celého Žitného ostrova.

Medzi najpočetnejšie naše fondy patria fondy orgánov štátnej správy a samosprávy z obdobia 1869 - 1945. S väčšími- menšími

medzerami sa zachovali najmä notárske úrady z jednotlivých obcí okresu Galanta a Dunajská Streda. Kmeňovým fondom z medzivojnového obdobia sú okresné úrady, ktoré boli orgánmi štátnej správy ale aj samosprávy. Najlepšie sa zachovali fondy okresných úradov Šaľa a Šamorín a poskytujú cenné informácie k všeobecným, ale hlavne k regionálnym dejinám. I keď pôvodné archívne pomôcky, vyhotovené v šesťdesiatych rokoch boli zamerané predovšetkým na podchytenie

aktivity robotníckej triedy a KSČ, nové pomôcky v súčasnosti po reinventarizácii už podávajú komplexnú informáciu. Z povojnového obdobia náš archív uchováva fondy národných výborov, orgánov štátnej moci a správy z obdobia 1945-1990. Sú to fondy okresných národných výborov a miestnych národných výborov ako aj ich výkonných zložiek z obdobia 1945- 1950. Pri pohľade na registratúru týchto úradov, žiaľ, môžeme konštatovať, že úradníci neboli schopní vždy vytvoriť ani len základný systém pre ukladanie písomností, alebo ak aj boli vytvorené takéto systémy, nepovažovali za potrebné ich dodržiavať.

Náš archív po zoštátnení majetku komunistickej strany z začiatkom roku 1990 prevzal aj písomnosti z okresných výborov komunistickej strany z obdobia 1945 - 1990. Nazdávame sa, že bez týchto ťažko pochopí budúci bádateľ celkové pomery v našom regióne.

Okrem orgánov štátnej správy archív uchováva aj písomnosti súdov do roku 1947 z okresov Galanta a Šaľa a do roku 1920 z okresu Šamorín. Z podnikov, ktoré pôsobili na území okresu Galanta a Dunajská Streda sa do nášho archívu dostali len tie, ktoré pôsobili len na území okresov.

Archív vytvoril aj niekoľko zbierok, zbierky fotografií, máp a plánov, plagátov a zbierky regionálnej tlače. Pracovníci archívu pomáhajú aj obciam najmä pri spracovaní regionálnych dejín a ročne okolo 600 žiakov k nám zavíta aj na exkurziu.

Naši pracovníci: Margita Gálová má vysokoškolské vzdelanie v odbore archívnictva a dvanásťročnú prax, z toho 4 roky v našom archíve. Mária Chovancová a Mária Gedayová majú úplné stredné vzdelanie odbore archívnictva a pracujú v archíve od roku 1971 a 1972. Knihovnicke stredné vzdelanie má Daniela Hubináková, v archíve pracuje od roku 1972. Irena Spišiaková má úplné stredné všeobecné vzdelanie a od roku 1974 pracuje v archíve. Medzi mladších pracovníkov patrí Ladislav Bukovszky, ktorý si stredoškolské vzdelanie v súčasnosti dopĺňa kurzom archívnictva. Našou admi-

nistratívnu pracovníčkou je Júlia Benciová, v archíve pracuje od roku 1991. Skladovú pracovníčku so základným vzdelaním máme na detašovanom pracovisku v Lúči na Ostrove. Súčasná riaditeľka archívu tu pracuje od roku 1978, menovanou riaditeľkou je od roku 1987.

Budova, v ktorej je sídlo archívu, je pamiatkovým objektom, pôvodne bol vodným hradom, kde koncom 16. storočia bolo umiestnené jezuitské kolégium.

Medzi naše najväčšie problémy patrí rozloženie našich archívnych fondov v troch skladoch vzdialených od seba niekoľko desiatok kilometrov. Už niekoľko rokov nás trápi v dôsledku zmeny spoločenských udalostí správna agenda. Je to pochopiteľné, keďže územie, z ktorého uchovávame písomnosti, bolo najviac dotknuté konfiškáciami, pozemkovými reformami a kde pôda patrí medzi hlavný kapitál. Za posledné tri roky sme vybavili do 10.000 žiadostí. Samozrejme, táto práca je na úkor sprístupňovania archívnych fondov.

Medzi naše najväčšie túžby patrí, aby sme mohli sústrediť všetky fondy do jednej budovy a tak vytvoriť lepšie podmienky pre ich ochranu.

Veronika Nováková
riaditeľka

Seminár archivárov v Komárne

V rámci tretieho ročníka Komárňanských dní 29. apríla 1994 Mestský úrad Komárno, Samospráva mesta Komárom, Samospráva Komárňansko-ostrihomskej župy, Spoločnosť slovenských archivárov, Spolok maďarských archivárov a Archív Komárňansko-ostrihomskej župnej správy usporiadali "Seminár archivárov v Komárne", ktorý sa konal v priestoroch Podunajského múzea v Komárne. Súčasťou seminára mala byť aj výstava najvzácnejších archívnych dokumentov, týkajúcich sa dejín Komárna, Komáromu a ich najbližšieho okolia. Táto výstava napriek tomu, že výber archívnych dokumentov na ňu bol vykonaný sa nakoniec z technických príčin nekonala. Príspevky seminára boli upriamené hlavne na prezentovanie archívnych fondov a možnosti ich využitia v slovenských a maďarských archívoch. Výnimku tvorili dva referáty - v prvom János Suba predstavil poslucháčom technickú dokumentáciu Komárňanského pevnostného systému vo vojenských archívoch a zbierkach. V druhom príspevku István Kovács mal hovoriť na tému: Komárno a Poliáci v rokoch 1848/1949, avšak tento príspevok pre nepriatnosť autora nebol prednesený.

V prvej polovici seminára sa prezentovali slovenské archívy. Mgr. Šarlota Drahošová predstavila archívne dokumenty k dejinám Komárna a okolia v ŠOBA Nitra. Mgr. Veronika Lakatošová oboznámila prítomných s prameňmi k regionálnej histórii v ŠOKA Komárno s osobitným dôrazom na históriu Komárna a Komáromu. PhDr. Veronika Nováková a Mgr. Beatrix Sinková predstavili poslucháčom archívne fondy ŠOKA Galanta a ŠOKA v Nových Zámkoch. Z maďarskej strany Dr. Margit Beke prezentovala Ostrihorský prímäský archív, a Erzsébet Csombor podala informáciu o archívnych fondoch Archívu Komárňansko-ostrihomskej župnej samosprávy. Poslucháči v rámci seminára získali obraz o prameňoch regionálnej histórie a možnostiach ich bádania v archívoch, ktorých zástupcovia vystúpili na seminári archivárov. Poslucháčmi boli profesionálni archivári a historici, ale aj takí, ktorí sa bádaniu archívnych fondov venujú len ako koničku a prítomní boli aj študenti Gymnázia v Komárne.

Seminár sa konal dvojjazyčne, všetky príspevky odzneli v slovenskom aj v maďarskom jazyku. Zástupca Komárňansko-ostrihomskej samosprávy - pán Bárdos prisľúbil, že vydajú zborník z príspevkov, ktoré odzneli na seminári. Po skončení seminára sa účastníci presunuli na druhý breh Dunaja, kde o 15.00 hod. primátor mesta Komárom slávnostne otvoril pobočku Archívu Komárňansko-ostrihomskej župnej samosprávy. Pobočka je zriadená na prízemí radnice v Komárome. Materský archív presunul do pobočky mestské archívne fondy, ktoré sa týkajú dejín mesta Komárom a jeho najbližšieho okolia od roku 1945. Účastníci slávnostného otvorenia pobočky sa po prezretí nového archívu a jeho fondov zúčastnili na malej recepcii, kde si prítomní mohli vzájomne vymeniť skúsenosti z archívnej praxe a informovať sa o úspechoch ale aj o problémoch, s ktorými sa stretávajú vo svojej činnosti.

Seminár a stretnutie pri príležitosti otvorenia pobočky archívu v Komárome obohatili prítomných o nové poznatky z oblasti bádania historických prameňov a umožnili nadviazať nové kontakty, ktoré utvorili základy dobrých kolegiálnych vzťahov a spolupráce.

Mgr. Veronika Lakatošová
riaditeľka ŠOKA

Zo zasadnutia Spolku maďarských archivárov

V dňoch 16.-18. mája 1994 sa konalo v Balassagyarmate putovné zasadnutie Spolku maďarských archivárov. Rokovanie otvoril predseda Novohradskej župnej samosprávy a po jeho úvodných slovách boli odovzdané vyznamenania "Pre archívy". Po pozdravných príhovoroch predstaviteľov Rakúskej archívnej spoločnosti a Spoločnosti slovenských archivárov sa začala odborná časť podujatia. Prvý deň sa venovala pozornosť hodnoteniu písomností a a skartácií, úvodný referát odznel na tému " Medzinárodné skúsenosti hodnotenia a skartácie písomností ". L. Körmeny - pracovník Maďarského krajského archívu hneď v úvode uviedol, že

podľa štatistiky z roku 1993 44% písomností uložených v Maďarskom krajinškom archíve pochádza z obdobia po roku 1945 a preto vzniká vážna otázka - ako ďalej? I keď je nutná opatrnosť archivárov pri hodnotení, skartácia písomností je nevyhnutná, otáznym je však kritérium hodnotenia. V ďalšej časti svojho referátu oboznámil prítomných kritériami hodnotenia písomností Theodora Schellenberga, Hansa Boomsa a Angeliky Menne - Haritz.

Theodor Schellenberg z USA hovorí o prvotnej a druhotnej hodnote písomností. Za prvotnú považuje hodnotu pre vydávateľa písomností /informácii/ a za druhotnú dôkazovú hodnotu - hodnotu ktorá dokazuje činnosť pôvodcu.

V práci Angeliky Menne - Haritz z roku 1991, ktorá mimochodom chápe informáciu ako pracovný nástroj, sa hovorí o úžitkovej /kurentnej, administratívnej/ hodnote, ďalej o právnej a historickej hodnote. Úžitková a administratívna hodnota sa postupom času znižuje, no môžu nastať určité zmeny /napr. stavebné plány z 18. storočia/, právna hodnota je rôzna a zmenou právnych predpisov môže dôjsť tiež k zmene tejto hodnoty. Historická hodnota je najsúbejektivnejšou hodnotou a je determinovaná spoločnosťou.

Hans Booms vo svojej práci z roku 1972 pri hodnotení písomností vychádza z pertinencného princípu. Podľa neho výber sa musí zakladať na obsahových súvislostiach.

Podľa hodnotenia písomností Angeliky Menne-Haritz, ktorá vychádza z funkčnej proveniencie, je potrebné písomnosti hodnotiť v súvislostiach, aby bolo možné vyvodiť zo zachovaných písomností také údaje, ktoré obsahovali dokumenty, ktoré sa nezachovali.

Autor referátu v závere svojho vystúpenia zdôraznil, že hocijako je ťažké subjektívne hodnotenie, skartácia je nevyhnutná, veď množstvo písomností, ktoré sa už uchovávajú alebo sa budú uchovávať brzdia spracovanie, a spoločnosť prácu archivárov bude posudzovať podľa stupňa bádateľnosti, a keď archivári nebudú môcť poskytovať pohotové a rýchle informácie, klesne aj spoločenské uznanie archivárov.

Ďalší referát, ktorý predniesol archivár J. Járóli z Békešského župného archívu hovoril o preberaní a o problémoch preberania písomností, ktoré vyplývajú zo zmien verejnej správy. Mnohé národné výbory neodovzdali do archívov písomnosti, ktoré boli pôvodne manipulované ako tajné. Poukázal na nevhodnosť a zastaralosť spisových hesiel a značiek dôdnes používaných, a poukázal aj na problémy, ktoré vznikli so zavádzaním počítačov do spisovej agendy. Ďalej hovoril o problémoch, spôsobených skartáciami stranických písomností ešte u pôvodcov a o problémoch, ktoré pôsobia privatizované podniky pri preberaní.

J. Vass - archivár Krajinšského archívu hovoril o okruhu pôsobnosti a preberania písomností Krajinšského archívu. Poukázal na rôzny prístup ku skartácii v rôznych časových intervaloch. Kým začiatkom 20.storočia písomnosti do archívov sa dostali po 50-60 rokoch, v dvadsiatych rokoch po 32 rokoch, po roku 1945 táto doba sa skrátila na 5 rokov, po roku 1958 sa predĺžila na 10 rokov, a archívny zákon z roku 1968 hovorí o 15 rokoch. Maďarský krajinšský archív z obdobia 1945-1960 má sústredené z centrálnych štátnych úradov písomnosti na 90 %. Ďalej hovoril o postupe pri získavaní rodinných archívov ako aj podnikových archívov, kde je nevyhnutné vytvoriť podmienky /finančné/ zo strany štátu, aby mohol získať tieto dokumenty.

Cs.Farkas z Csongrádskeho župného archívu hovoril o problémoch, ktoré pri skartácii a preberaní písomností sú spôsobené zastaralými právnymi predpismi, normami a predpismi, ktoré nie sú v súlade s archívnym zákonom.

Archivárka Krajinského archívu - tajomníčka Spolku maďarských archivárov V. Alföldiová hovorila o pokuse hodnotenia písomností prevzatých z ministerstiev z obdobia 1945 - 1975. Skupina pracovníkov pod jej vedením skúma tieto písomnosti z troch hľadísk: a/ písomnosti, ktoré dokumentujú dejiny pôvodcu a jeho prácu, b/ ako sú vybavené registratúrnymi pomôckami, c/pokus o historické hodnotenie. Pomoc pri prvom hľadisku im poskytla práca: Orgány maďarského štátu /I.zväzok/. Upozornila na vplyv manipulácie na samotné zachovanie písomností, ktoré v prípade ministerstiev je najhoršie v období 1951-1957. Toto obdobie bude nevyhnutné doplniť písomnosťami manipulovanými ako tajné a ktoré dodnes ešte neboli odovzdané do Krajinského archívu. Historické hodnotenie je aj podľa nej značne subjektívne. Posledným referentom prvého rokovacieho dňa bol A. Márfi z archívu župy Baranya. Hovoril o prameňoch k dejinám divadelníctva v tejto župe.

Účastníci putovného zasadnutia 17. mája 1994 sa zúčastnili výletu na Slovensko, kde za účinnej pomoci ŠOKA Lučenec a ŠOKA V. Krtíš si prezreli historické pamiatky na trase Modrý Kameň - V. Krtíš - H. Strehová - Šula - Halič - Lučenec. Rokovanie pokračovalo 18. mája 1994 zasadnutiami v sekciách a/ pre svetovú výstavu EXPO, b/ pre spracovanie archívnych dokumentov počítačmi, c/ pre sekciu 1956.

Putovné zasadnutie Spolku maďarských archivárov ukázalo, že máme mimoriadne veľa spoločných problémov a pre oba spolky bude užitočné pokračovať v začatej spolupráci.

Veronika Nováková

Vážené kolegyne, kolegovia,

viete, že vyšli tieto knihy?

Ila, B.- Borsa, J.:

Az Abaffy család levéltára (1247 - 1515)

A Dancs család levéltára (1232 - 1525)

A Hanyag család levéltára (1216 - 1526)

Vydalo: Akadémiai Kiadó, Budapest 1993, cena 400 Ft.

(Zväzok sprístupňuje 3 menšie rodinné archívy regestami 482 listín.)

Gömbös, T.: A szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei
(Erby a oblečenia cirkevných a rytierskych rádov)

Vydalo: Tellér, Budapest 1993, cena 990 Ft.

Bertényi, J.: Új magyar címertan (Heraldika)

Vydalo: Maecenas, Budapest 1993, cena 670 Ft.

Kristó, Gy.: Korai magyar történeti lexikon

(Historický lexikon raných dejín Uhorska 9-14. storočia)

Vydalo: Akadémiai Kiadó, Budapest 1994, cena 2420 Ft.

Blaskovics, J.: Az érsekújvári ejálet török adóösszeírásai
(Turecké daňové súpisy novožamočkého ejáletu - pramenná publikácia)

Vydalo: Bratislava 1993, cena 98 Sk.

Redakcia v Slovenskom národnom archíve. Vychádza 10-krát ročne. Náklad 130 ks.

Toto číslo pripravili pracovníci ŠOKA Galanta: V. Nováková, M. Gálová, J. Benciová.